

บทที่ 3

การระงับข้อพิพาทในการซื้อขายหลักทรัพย์โดย
อนุญาโตตุลาการหลักทรัพย์ตามกฎหมายไทย

ในบทนี้ จะได้กล่าวถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับอนุญาโตตุลาการทั่วไปคือ พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2530 และอนุญาโตตุลาการหลักทรัพย์ คือ พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 ฉบับหนึ่ง และข้อบังคับตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เรื่อง การกำหนดระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับการซื้อหรือขายหลักทรัพย์จดทะเบียนหรือหลักทรัพย์รับอนุญาตในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย การอนุญาตให้สมาชิกซื้อหรือขายหลักทรัพย์จดทะเบียนนอกตลาดหลักทรัพย์ ซึ่งออกโดยพระราชบัญญัติตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย พ.ศ. 2517 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย พ.ศ. 2527 อีกฉบับหนึ่ง ทั้งนี้เพื่อเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบในการจัดตั้งอนุญาโตตุลาการหลักทรัพย์ตามกฎหมายไทยและการศึกษาวิเคราะห์รูปแบบที่เหมาะสมกับการจัดตั้งอนุญาโตตุลาการหลักทรัพย์ของตลาดหลักทรัพย์ต่อไป

อนุญาโตตุลาการทั่วไป

1. ความหมายและรูปแบบของอนุญาโตตุลาการ

ตามศัพท์กฎหมายไทยที่มีมาแต่เดิม คำว่า "อนุญาโตตุลาการ" หมายถึง ทั้งกระบวนการระงับข้อพิพาทที่เกิดจากคู่กรณีตกลงกันอนุญาตให้บุคคลหรือคณะบุคคลนอกเหนือจากผู้ที่ทำหน้าที่พิพากษาของศาลตัดสินข้อพิพาทนั้นและตัวบุคคลหรือคณะบุคคลที่ได้รับอนุญาตให้ตัดสินข้อพิพาทนั่นเอง หากเป็นความหมายของกระบวนการระงับข้อพิพาทแล้วต้องมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ การตกลงกันของคู่กรณีอนุญาตให้อนุญาโตตุลาการตัดสินข้อพิพาท อำนาจในการตัดสินข้อพิพาทของอนุญาโตตุลาการซึ่งเกิดจากการตกลงกัน และผลของคำชี้ขาดผูกมัดคู่กรณีให้ต้องทำตาม¹

¹ พิชัยศักดิ์ ทรฆาญกร, รวมบทความ ข้อบังคับ ข้อตกลงระหว่างประกาศ
กฎหมายและคำพิพากษา ศาลฎีกาเกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการ เล่ม 1, หน้า 3.

ใน Black's Law Dictionary ได้อธิบายศัพท์คำนี้ไว้ว่า หมายถึง "การเสนอข้อพิพาทให้บุคคลที่สามที่เป็นกลางและได้รับเลือกจากคู่กรณีในข้อพิพาท โดยตกลงกันไว้ล่วงหน้าว่าจะผูกพันตามคำชี้ขาดของบุคคลนั้น ซึ่งได้ทำขึ้นเมื่อได้มีการพิจารณาคดี โดยที่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายมีโอกาที่จะเสนอข้อต่อสู้ของตน"² ส่วน Martin Domke ได้ให้คำนิยามว่า อนุญาโตตุลาการเป็นวิธีการระงับข้อพิพาทโดยคู่กรณีสมัครใจที่จะเสนอข้อพิพาทไปยังบุคคลที่สามซึ่งมิได้เป็นคู่กรณีเรียกว่า "อนุญาโตตุลาการ" (Arbitrator) และได้รับการคัดเลือกจากคู่กรณีเพื่อตัดสินข้อพิพาทโดยคู่กรณีตกลงกันไว้ล่วงหน้า การชี้ขาดข้อพิพาทของอนุญาโตตุลาการนั้นถึงที่สุดและมีผลผูกพันคู่กรณี ดังนั้น อนุญาโตตุลาการจึงขึ้นอยู่กับความตกลงโดยสมัครใจของคู่กรณีซึ่งจะก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ที่จะต้องได้รับการปฏิบัติตามเพื่อให้ความตกลงเกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการนั้นมีผลสมบูรณ์และมีผลผูกพันคู่กรณี³

จากคำนิยามดังกล่าว การระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการโดยทั่วไปจึงมีลักษณะที่สำคัญ ๆ ดังนี้

(1) บุคคลที่ทำการระงับข้อพิพาทหรือทำหน้าที่เป็นอนุญาโตตุลาการนั้นจะต้องไม่ใช่ผู้เป็นคู่กรณีในข้อพิพาทนั่นเอง หากแต่เป็นบุคคลภายนอกที่เป็นกลางจะมีจำนวนหนึ่งคนหรือหลายคนก็ได้ โดยได้รับเลือกหรือแต่งตั้งจากคู่กรณี หรือได้รับแต่งตั้งตามวิธีการที่คู่กรณีได้ตกลงกันไว้หรือตามวิธีการที่กฎหมายกำหนดเพื่อทำการชี้ขาดข้อพิพาทเรื่องใด ๆ โดยเฉพาะ

(2) ขอบเขตอำนาจของอนุญาโตตุลาการในการพิจารณาและชี้ขาดข้อพิพาทนั้นเป็นไปตามข้อตกลงของคู่กรณี ดังนั้น อนุญาโตตุลาการจะกระทำการเกินขอบเขตอำนาจที่คู่กรณีกำหนดไว้ในสัญญาไม่ได้

(3) อนุญาโตตุลาการต้องทำการชี้ขาดข้อพิพาทตามกระบวนการถึงวิธีพิจารณาความ (judicial way) จะตัดสินตามอำเภอใจไม่ได้แต่อนุญาโตตุลาการก็ไม่ต้องผูกติดอยู่กับตัวบทกฎหมายวิธีพิจารณาความโดยเคร่งครัดเหมือนกับศาลแต่ต้องยึดถือหลักแห่งความยุติธรรม

² Henry Campbell Black, M.A., Black's Law Dictionary (United States of America:1982), pp. 96.

³ Martin, Domke, The law and Practice of Commercial Arbitration (Illinois:Callaghan,1968), pp. 30.

ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี

(4) อนุญาโตตุลาการเป็นวิธีพิจารณาและชี้ขาดข้อพิพาทอันเป็นระบบเอกชนจึงต้องพยายามให้เสรีภาพแก่เอกชนมากที่สุด เพื่อให้ตกลงกันในเรื่องของวิธีพิจารณาความ การแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการ และอำนาจหน้าที่ของอนุญาโตตุลาการ โดยรัฐจะมีบทบาทในฐานะที่เป็นผู้คอยช่วยเหลือให้การอนุญาโตตุลาการเป็นไปได้ด้วยดีและพยายามหลีกเลี่ยงการแทรกแซงที่ไม่จำเป็น

(5) คำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการนั้น โดยทั่วไปแล้วถือว่าถึงที่สุดและคู่กรณีจะต้องผูกพันตามคำชี้ขาดนั้น เมื่อคู่กรณีฝ่ายที่แพ้คดีไม่ปฏิบัติตามคำชี้ขาด อีกฝ่ายหนึ่งก็สามารถอาศัยองค์การของรัฐโดยเฉพาะอย่างยิ่งศาลยุติธรรมให้ทำการบังคับคำชี้ขาดนั้นได้

(6) การพิจารณาและการทำคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการไม่ใช่การใช้อำนาจอธิปไตยทางศาลของรัฐ โดยปกติศาลจะเข้ามาเกี่ยวข้องกับแต่เพียงกรณีที่จำเป็น เช่น ตรวจสอบกระบวนการพิจารณาคดี และบังคับตามคำชี้ขาดเท่านั้น เพื่อให้คู่กรณีปฏิบัติตามสัญญาอนุญาโตตุลาการ

ในส่วนของข้อพิพาทที่จะระงับโดยวิธีอนุญาโตตุลาการดังกล่าวนี้ อาจเป็นข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายก็ได้ หรือมีทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายผสมกันก็ได้ ซึ่งมักปรากฏได้ว่าการนำเอาคำว่า "Arbitration" ไปใช้กับการระงับข้อพิพาทในเรื่องคุณภาพของสินค้าปฐม (commodity Arbitration) ซึ่งเป็นเรื่องการค้าและการค้าไม่ใช่การค้าตัดสิน โดยใช้ความรู้กฎหมายแต่อย่างใด⁴

ส่วนรูปแบบของอนุญาโตตุลาการนั้นมีสองรูปแบบ คือ การอนุญาโตตุลาการที่เป็นสถาบัน (Institutional Arbitration) และการอนุญาโตตุลาการที่ทำกันเองเฉพาะกิจ (Adhoc Arbitration) โดยอาจแยกพิจารณาได้ดังนี้

(1) การอนุญาโตตุลาการที่เป็นสถาบัน (Institutional Arbitration)
การอนุญาโตตุลาการที่เป็นสถาบันนั้นจะมีกฎเกณฑ์หรือข้อบังคับเกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการของตนเอง โดยบรรดากฎเกณฑ์หรือข้อบังคับของสถาบันนั้นไม่ได้มีสถานะ

⁴ พิชัยศักดิ์ ทรสาทร, รวมบทความ ข้อบังคับ ข้อตกลงระหว่างประกาศกฎหมายและคำพิพากษา ศาลฎีกาเกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการ เล่ม 1, หน้า 4.

เป็นกฎหมายเมื่อคู่กรณีตกลงให้ทำการอนุญาโตตุลาการภายใต้กฎเกณฑ์หรือข้อบังคับของสถาบันใด กฎเกณฑ์หรือข้อบังคับนั้นมีผลแต่เพียงเป็นส่วนหนึ่งของข้อตกลงของคู่กรณีเท่านั้น

(2) การอนุญาโตตุลาการที่ทำกันเองเฉพาะกิจ (Adhoc Arbitration)

การอนุญาโตตุลาการที่ทำกันเองเฉพาะกิจนั้น คู่กรณีจะเป็นผู้กำหนดขั้นตอนและรายละเอียดต่าง ๆ ทั้งหมดไว้ในข้อตกลงอนุญาโตตุลาการ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการ ชอบเขตอำนาจของอนุญาโตตุลาการ สถานที่พิจารณาคดีหรือวิธีพิจารณาคดีในชั้นอนุญาโตตุลาการ เป็นต้น การอนุญาโตตุลาการในรูปแบบนี้เกิดขึ้นเพราะคู่กรณีเกรงว่าสถาบันอนุญาโตตุลาการที่มีอยู่อาจมีความโน้มเอียงไปในแนวคิดของผู้บริหารหรือผู้สนับสนุน หรือกฎเกณฑ์ต่าง ๆ อาจไม่ตรงตามความประสงค์ของคนได้ ข้อเสียของอนุญาโตตุลาการรูปแบบนี้ คือ การขาดบุคคลที่จะมาช่วยในการดำเนินงานในด้านธุรการ ทำให้คู่กรณีหรืออนุญาโตตุลาการเองจะต้องเข้ามาทำงานธุรการด้วย เช่น การนัดวันเวลาและสถานที่เพื่อการพิจารณาคดี การติดต่อส่งเอกสารและกำหนดการต่าง ๆ และบ่อยครั้งที่สัญญาของคู่กรณีนั้นไม่รัดกุมเพียงพอ ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้นในชั้นพิจารณาคดีของอนุญาโตตุลาการ รวมทั้งอาจเกิดปัญหาความไม่แน่นอนว่ารายละเอียดต่าง ๆ ที่คู่กรณีตกลงกันไว้เกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาในชั้นอนุญาโตตุลาการนั้นศาลจะบังคับให้ได้หรือไม่เพียงใด หากมีการขอให้ศาลบังคับตามสัญญาอนุญาโตตุลาการหรือบังคับตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการ⁵

นอกจากนั้น ข้อพิพาทที่คู่กรณีจะระงับโดยกระบวนการอนุญาโตตุลาการนั้น ต้องคำนึงถึงความสงบเรียบร้อยของประชาชนหรือไม่ด้วย กล่าวคือ โดยทั่วไปแล้วเรื่องวิธีพิจารณาความแพ่งเป็นเรื่องของการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนด้วย เพราะเป็นการแบ่งใช้อำนาจอธิปไตย⁶ แต่การใช้วิธีอนุญาโตตุลาการนั้นเป็นเรื่องข้อตกลงของเอกชนที่มีผลบังคับใช้ระหว่างคู่พิพาท จึงสามารถนำมาใช้ได้กับข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องหรือเกี่ยวเนื่องกับการซื้อขายหลักทรัพย์ในตลาดหลักทรัพย์ อย่างไรก็ตามถ้าข้อพิพาทดังกล่าว

⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 31.

⁶ พิชัยศักดิ์ ทรสาธุการ, รวมบทความ ข้อบังคับ ข้อตกลงระหว่างประกาศกฎหมายและคำพิพากษา ศาลฎีกาเกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการ เล่ม 1, หน้า 31.

มีผลกระทบต่อผลประโยชน์ส่วนรวมของประชาชนทั่วไปมิใช่กระทบเฉพาะคู่พิพาท เช่น การกระทำในลักษณะปั่นหุ้น (manipulation) หรือการซื้อขายหลักทรัพย์โดยอาศัยข้อมูลวงใน (insider trading) เป็นต้น กรณีนี้ย่อมเป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องดำเนินการทางศาลเพื่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน โดยบุคคลที่ได้รับความเสียหายไม่อาจตกลงระงับด้วยวิธีการอนุญาโตตุลาการได้

2. การแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการ

การอนุญาโตตุลาการเป็นวิธีการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นจากความสมัครใจของคู่กรณีทุกฝ่ายที่ได้ตกลงกันระงับข้อพิพาทด้วยวิธีนี้โดยคู่กรณีอาจตกลงกันไว้ตั้งแต่ต้นพร้อม ๆ กับการทำนิติกรรมหรือสัญญาใด ๆ ซึ่งเป็นมูลแห่งข้อพิพาท โดยระบุข้อตกลงอนุญาโตตุลาการ (arbitration clause) ไว้ในสัญญานั้น หรืออาจตกลงกันในภายหลังเมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้นแล้วก็ได้ ด้วยเหตุนี้อนุญาโตตุลาการจึงเป็นเรื่องของสัญญาที่ตั้งอยู่บนหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนาและหลักความซื่อสัตย์และไว้วางใจของคู่สัญญา ซึ่งตามมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2530 ได้กำหนดให้สัญญาอนุญาโตตุลาการมีผลผูกพันคู่กรณีได้ต่อเมื่อมีหลักฐานเป็นหนังสือหรือมีข้อสัญญาปรากฏอยู่ในเอกสารโต้ตอบทางจดหมาย โทรเลข โทรพิมพ์ หรือเอกสารอื่นในลักษณะเดียวกัน ส่วนจะมีลายมือชื่อของคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ก็ได้ ในกรณีที่เป็นข้อตกลงเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นจากหรือเกี่ยวเนื่องกับการซื้อขายหลักทรัพย์ระหว่างสมาชิกกับลูกค้านั้นอาจจะกำหนดไว้ในสัญญากู้ยืมเงินเพื่อซื้อหลักทรัพย์ (Margin Loan Agreement) หรือสัญญาแต่งตั้งสมาชิกเป็นนายหน้าซื้อขายหลักทรัพย์ หรือในเอกสารใด ๆ ที่ใช้บังคับระหว่างสมาชิกกับลูกค้าก็ได้⁷

นอกจากสัญญาอนุญาโตตุลาการจะมีข้อตกลงให้ใช้วิธีอนุญาโตตุลาการกับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นแล้ว คู่สัญญาซึ่งอาจตกลงกันในเรื่องจำนวนอนุญาโตตุลาการไว้ในสัญญานั้นด้วยก็ได้ ถ้าระบุจำนวนอนุญาโตตุลาการไว้หลายคน ตามพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2530 ได้กำหนดให้คู่กรณีตั้งอนุญาโตตุลาการฝ่ายละเท่ากัน ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้เกิดความได้เปรียบ

⁷ Philip J. Hoblin Jr., Securities Arbitration, pp.2-4.

เสียเปรียบกัน แต่ถ้าคู่กรณีไม่ได้กำหนดจำนวนอนุญาโตตุลาการไว้ในสัญญา ก็ให้มีอนุญาโตตุลาการเป็นจำนวนสามคน โดยให้คู่กรณีแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการฝ่ายละหนึ่งคนและให้อนุญาโตตุลาการที่ได้รับการแต่งตั้งดังกล่าวร่วมกันตั้งอนุญาโตตุลาการคนที่สามขึ้นมา

ในกรณีที่มิใช่อนุญาโตตุลาการหลายคน อนุญาโตตุลาการจะมีสถานะที่เท่าเทียมกันในคณะอนุญาโตตุลาการหรือไม่นั้น แนวทางปฏิบัติของประเทศส่วนใหญ่เป็นดังนี้คือ^๘

(ก) ประธานคณะอนุญาโตตุลาการ (presiding arbitrator) คือบุคคลที่ได้รับมอบหมายให้อำนาจและหน้าที่ในการจัดหรือดูแลให้การอนุญาโตตุลาการดำเนินไปตามแบบที่ได้ตกลงไว้เท่านั้น ไม่ได้มีอำนาจในการทำการพิจารณาและชี้ขาดมากไปกว่าอนุญาโตตุลาการคนอื่น

(ข) ผู้ชี้ขาด (umpire/referee) จะเป็นผู้ตัดสินในปัญหาที่อนุญาโตตุลาการไม่อาจตกลงกันได้หรือหาเสียงข้างมากในการตัดสินไม่ได้ ในกรณีที่ผู้ชี้ขาดตัดสินคดีตามความเห็นของตนเอง คือ ไม่ต้องชี้ขาดไปในแนวความเห็นของอนุญาโตตุลาการฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด จะเรียกว่า "umpire" แต่ถ้าผู้ชี้ขาดจะต้องเลือกที่จะสนับสนุนความเห็นของอนุญาโตตุลาการฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และชี้ขาดไปตามความเห็นของอนุญาโตตุลาการฝ่ายนั้นแล้วจะเรียกผู้ชี้ขาดนั้นว่า "referee"

ในการแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการนั้นมีหลายวิธี เช่น อาจแต่งตั้งตามกฎเกณฑ์ของสถาบันอนุญาโตตุลาการ แต่งตั้งโดยคู่กรณีเอง หรือให้ศาลเป็นผู้แต่งตั้ง ก็ได้ และเมื่อมีการแต่งตั้งบุคคลใดเป็นอนุญาโตตุลาการโดยชอบแล้ว บุคคลดังกล่าวก็สามารถทำหน้าที่เป็นอนุญาโตตุลาการในการระงับข้อพิพาทระหว่างคู่กรณีได้ ทั้งนี้ อนุญาโตตุลาการจะต้องทำหน้าที่ในการพิจารณาและชี้ขาดข้อพิพาทด้วยความเป็นธรรมปราศจากอคติหรือความลำเอียง มิฉะนั้นอาจเป็นเหตุแห่งการคัดค้านและถูกถอดถอนจากการเป็นอนุญาโตตุลาการได้ ทั้งนี้ เหตุที่จะคัดค้านอนุญาโตตุลาการตามพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2530 ได้แก่ เหตุที่จะคัดค้านผู้พิพากษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ดังนี้

^๘ พ.ศ.ดร.อนันต์ จันทรโอภากร, กฎหมายว่าด้วยการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการนอกศาล, หน้า 63.

^๑ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 11

- (1) ถ้าผู้พิพากษานั้นมีผลประโยชน์ได้เสียเกี่ยวข้องกับคดีนั้น
- (2) ถ้าเป็นญาติเกี่ยวข้องกับคู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดคือว่าเป็นบรรพการหรือผู้สืบสันดานไม่ว่าชั้นใด ๆ หรือเป็นพี่น้องหรือลูกพี่ลูกน้องนับได้เพียงภายในสามชั้นหรือเป็นญาติเกี่ยวพันทางแต่งงานนับได้เพียงสองชั้น
- (3) ถ้าเป็นผู้ที่ได้อ้างเป็นพยานโดยที่รับรู้เห็นเหตุการณ์หรือโดยเป็นผู้เชี่ยวชาญมีความรู้เป็นพิเศษเกี่ยวข้องกับคดีนั้น
- (4) ถ้าได้เป็นหรือเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้แทนหรือได้เป็นทนายความของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมาแล้ว
- (5) ถ้าได้เป็นผู้พิพากษานั่งพิจารณาคดีเดียวกันนั้นในศาลอื่นมาแล้วหรือเป็นอนุญาโตตุลาการมาแล้ว
- (6) ถ้ามีคดีอีกเรื่องหนึ่งอยู่ในระหว่างพิจารณาซึ่งผู้พิพากษาเองหรือภริยาหรือญาติทางสืบสายโลหิตตรงขึ้นไปหรือตรงลงมาของผู้พิพากษานั้นฝ่ายหนึ่งพิพากกับคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือภริยาหรือญาติทางสืบสายโลหิตตรงขึ้นไปหรือตรงลงมาของคู่ความฝ่ายนั้นอีกฝ่ายหนึ่ง
- (7) ถ้าผู้พิพากษานั้นเป็นเจ้าของหรือลูกหนี้หรือเป็นนายจ้างของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

นอกจากนั้น ยังรวมถึงเหตุอื่นที่มีสภาพร้ายแรงซึ่งอาจทำให้การพิจารณาหรือชี้ขาดข้อพิพาทเสียหายเสียความยุติธรรมได้

ในการคิดค้ำอนุญาโตตุลาการนั้น ตามพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2530 กำหนดให้เป็นสิทธิแก่คู่กรณีฝ่ายซึ่งไม่ได้เป็นผู้แต่งตั้งอนุญาโตตุลาการคนที่จะถูกคิดค้ำ กล่าวคือ คู่กรณีจะคิดค้ำอนุญาโตตุลาการที่ตนเองเป็นผู้แต่งตั้งหรือร่วมแต่งตั้งไม่ได้ เนื่องจากก่อนการแต่งตั้งบุคคลใดเป็นอนุญาโตตุลาการ คู่กรณีฝ่ายนั้นควรจะพิจารณาตรวจสอบคุณสมบัติของบุคคลนั้น ๆ เสียก่อน ดังนั้น เมื่อคู่กรณีแต่งตั้งบุคคลใดเป็นอนุญาโตตุลาการฝ่ายของตนก็เท่ากับว่าพึงพอใจในคุณสมบัติของบุคคลนั้นแล้ว จึงไม่มีเหตุผลที่จะมาคิดค้ำอนุญาโตตุลาการฝ่ายของตนได้อีก และเมื่อได้มีการร้องคิดค้ำขึ้น และอนุญาโตตุลาการที่ถูกคิดค้ำยอมถอนตัวจากการพิจารณาคดีก็ให้มีการตั้งอนุญาโตตุลาการขึ้นใหม่แทน อนุญาโตตุลาการผู้นั้น แต่ถ้าอนุญาโตตุลาการที่ถูกคิดค้ำไม่ยอมถอนตัวจากการพิจารณาคดี ก็ให้ศาลฟังคำแถลงของคู่ความฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับของอนุญาโตตุลาการที่ถูกคิดค้ำ และทำการสืบพยานหลักฐานที่บุคคลเหล่านั้นได้นำมาและพยานหลักฐานอื่นตามที่เห็นสมควร เมื่อศาล

พิจารณาหลักฐานดังกล่าวแล้วก็ออกคำสั่งยอมรับหรือยกคำคัดค้านนั้น โดยคำสั่งของศาลนั้น ถือเป็นที่สุด ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งยอมรับคำคัดค้านก็จะต้องมีการแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการขึ้นใหม่แทนผู้ซึ่งถูกคัดค้านโดยวิธีเดียวกับการตั้งอนุญาโตตุลาการผู้ซึ่งถูกคัดค้านนั้น¹⁰

3. กระบวนวิธีพิจารณาในชั้นอนุญาโตตุลาการ

การดำเนินคดีทางอนุญาโตตุลาการ โดยทั่วไปแล้วคู่กรณีซึ่งเป็นฝ่ายเจ้าหนี้จะเป็นฝ่ายเริ่มต้นคดีซึ่งนิยมเรียกฝ่ายนี้ว่า "ฝ่ายเรียกร้อง" (claimant) ส่วนฝ่ายลูกหนี้ซึ่งถูกเรียกร้องนั้นนิยมเรียกว่า "ฝ่ายตอบข้อเรียกร้อง" (respondent) ตามพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2530 นั้น ไม่ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการเริ่มต้นคดีทางอนุญาโตตุลาการไว้เลยว่าคู่กรณีฝ่ายใดจะเป็นฝ่ายเริ่มต้นคดี การเริ่มต้นคดีจะต้องทำอย่างไรและจะถือเอาวันใดเป็นวันเริ่มต้นคดีทางอนุญาโตตุลาการ ด้วยเหตุนี้ การเริ่มต้นคดีทางอนุญาโตตุลาการจึงต้องอาศัยสัญญาอนุญาโตตุลาการที่คู่กรณีทำกันไว้เป็นหลัก ซึ่งถ้าสัญญาอนุญาโตตุลาการได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวไว้ชัดเจนก็จะช่วยแก้ปัญหาในทางปฏิบัติในเรื่องนี้ได้ หรือถ้าสัญญาอนุญาโตตุลาการกำหนดให้นากฎเกณฑ์ของสถาบันอนุญาโตตุลาการใดมาใช้บังคับก็ต้องเป็นไปตามนั้น¹¹

ส่วนการเสนอข้อพิพาทต่ออนุญาโตตุลาการนั้น นอกจากคู่กรณีฝ่ายเรียกร้องจะต้องเสนอข้อพิพาทต่ออนุญาโตตุลาการภายใต้กำหนดอายุความแห่งสิทธิเรียกร้องแล้ว คู่กรณียังต้องเสนอข้อพิพาทต่ออนุญาโตตุลาการภายในกำหนดระยะเวลาที่ได้ตกลงกันไว้ด้วย หากเสนอข้อพิพาทเมื่อพ้นกำหนดอายุความหรือกำหนดระยะเวลาดังกล่าวแล้ว อนุญาโตตุลาการก็ย่อมไม่มีอำนาจในการวินิจฉัยและชี้ขาดคดี ซึ่งในการตกลงกันกำหนดระยะเวลาสำหรับการเสนอข้อพิพาทต่ออนุญาโตตุลาการนั้น คู่กรณีอาจตกลงกันกำหนดให้มีระยะเวลาที่สั้นกว่าอายุความก็ได้ ทั้งนี้ เพื่อให้มีการระงับข้อพิพาทโดยรวดเร็ว

¹⁰ พศ.ดร.อนันต์ จินทรโสภากร, กฎหมายว่าด้วยการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการนอกศาล, หน้า 90.

¹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 92.

ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในชั้นอนุญาโตตุลาการนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นไปตามข้อตกลงของคู่กรณีเป็นสำคัญ โดยไม่จำเป็นต้องเคร่งครัดกับกฎเกณฑ์ของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเหมือนกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาล ทั้งนี้ เพื่อให้การพิจารณาคดีของอนุญาโตตุลาการนั้นมีลักษณะยืดหยุ่น สามารถปรับให้เหมาะสมกับข้อพิพาทแต่ละเรื่องและสนองตอบความต้องการของคู่กรณีทุกฝ่ายได้เป็นอย่างดี¹²

อย่างไรก็ตาม พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2530 มาตรา 17 ถึงมาตรา 19 ได้กำหนดหลักพื้นฐานของการดำเนินกระบวนการพิจารณาในชั้นอนุญาโตตุลาการไว้โดยแยกพิจารณาตามมาตราดังกล่าวได้ดังนี้

1. มาตรา 17 กำหนดว่า "ก่อนจะทำคำชี้ขาด ให้อนุญาโตตุลาการฟังคู่กรณี และมีอำนาจทำการไต่สวนตามที่เห็นสมควรในข้อพิพาทที่เสนอมานั้น

ในกรณีที่สัญญาอนุญาโตตุลาการหรือกฎหมายมิได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ให้อนุญาโตตุลาการมีอำนาจดำเนินวิธีพิจารณาใด ๆ ตามที่เห็นสมควร โดยคำนึงถึงหลักแห่งความยุติธรรมเป็นสำคัญ"

มาตรา 17 แยกพิจารณาได้เป็น 2 ประการ คือ

(1) อนุญาโตตุลาการต้องฟังคู่กรณีก่อนทำคำชี้ขาด

การที่อนุญาโตตุลาการต้องฟังคู่กรณีก่อนนั้น หมายความว่า อนุญาโตตุลาการต้องมีการสืบพยานกันก่อน ซึ่งการสืบพยานเป็นการเปิดโอกาสให้คู่กรณีได้แสดงหลักฐานเอกสารต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนข้อเรียกร้องหรือข้อคัดค้านต่าง ๆ ของคู่กรณีแต่ละฝ่าย ไม่ว่าจะโดยพยานบุคคล พยานเอกสารหรือพยานวัตถุ การทำคำชี้ขาดโดยไม่ฟังคู่กรณีหรือสืบพยานก่อนเท่ากับเป็นการปฏิเสธความยุติธรรม อย่างไรก็ตามถ้าคู่กรณีตกลงกันว่าไม่ต้องมีการสืบพยาน กรณีนี้อนุญาโตตุลาการย่อมชี้ขาดไปตามพยานเอกสารที่ปรากฏในสำนวนได้¹³

(2) อนุญาโตตุลาการมีอำนาจทำการไต่สวนข้อพิพาทได้ตามที่เห็นสมควร
อำนาจในการไต่สวน หมายถึง อำนาจในการพิจารณาพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่คู่กรณีแต่ละฝ่ายแสดงต่ออนุญาโตตุลาการ ซึ่งถ้าอนุญาโตตุลาการเห็นว่าเพื่อ

¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 105.

¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 106.

ประโยชน์แห่งความยุติธรรมจำเป็นที่จะต้องนำพยานหลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้องกับประเด็นในคดีมาสืบเพิ่มเติมแล้ว อนุญาตตุลาการที่มีอำนาจทำการสืบพยานหลักฐานต่อไปได้ รวมทั้งอาจเรียกพยานที่สืบแล้วมาสืบใหม่ได้โดยคู่กรณีไม่จำเป็นต้องร้องขอก่อนได้ ทั้งนี้ เพื่อให้คำเบิกความของพยานชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนั้น การดำเนินการพิจารณาข้อพิพาทของอนุญาตตุลาการนั้นจึงเป็นไปตามข้อตกลงของคู่กรณีโดยคำนึงถึงหลักความยุติธรรมเป็นสำคัญ โดยอนุญาตตุลาการไม่จำเป็นต้องยึดติดกับตัวบทกฎหมายหรือกฎเกณฑ์ว่าด้วยการสืบพยานโดยเคร่งครัดเหมือนกับการสืบพยานของศาล ทั้งนี้ เพราะความมุ่งหมายของการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาตตุลาการประการหนึ่งคือ ต้องการความยืดหยุ่นของกระบวนการพิจารณาคดีและการสืบพยาน¹⁴

2. มาตรา 18 กำหนดว่า "ในกรณีที่จำต้องอาศัยอำนาจศาลในการออกหมายเรียกพยาน ให้พยานสาบานตน ให้ส่งเอกสารหรือวัตถุใด ใช้วิธีการชั่วคราวเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของคู่กรณีในระหว่างการพิจารณา หรือให้คำชี้ขาดเบื้องต้นในปัญหาข้อกฎหมายใด อนุญาตตุลาการคนใดคนหนึ่งอาจยื่นคำร้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจให้ศาลดำเนินการพิจารณา เช่นว่านั้น ถ้าศาลเห็นว่ากระบวนการพิจารณานั้นหากเป็นการพิจารณาของศาลแล้วศาลทำได้ ก็ให้ศาลจัดการให้ตามคำร้องนั้น ทั้งนี้ ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในส่วนที่เกี่ยวกับการนั้น ๆ มาใช้บังคับโดยอนุโลม"

ตามบทบัญญัติดังกล่าวเห็นได้ว่าอนุญาตตุลาการไม่มีอำนาจที่จะออกหมายเรียกบุคคลใดมาให้การเป็นพยานหรือให้ส่งเอกสารหรือวัตถุใด ๆ ที่ใช้ในชั้นอนุญาตตุลาการได้โดยตรง แต่จะต้องใช้อำนาจผ่านกระบวนการทางศาลโดยให้อนุญาตตุลาการคนใดคนหนึ่งยื่นคำร้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจเพื่อขอให้ศาลออกหมายเรียกพยาน หรือให้บุคคลใดส่งเอกสารหรือวัตถุใดต่ออนุญาตตุลาการ ซึ่งถ้าศาลเห็นว่ากระบวนการพิจารณานั้นเป็นการพิจารณาของศาลแล้ว และศาลทำได้ศาลก็จะจัดการให้ตามคำร้องนั้น

3. มาตรา 19 กำหนดว่า "ในการดำเนินการพิจารณาในชั้นอนุญาตตุลาการ คู่กรณีจะดำเนินการด้วยตนเอง หรือมอบอำนาจให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือหลายคน หรือตั้งทนายความคนเดียวหรือหลายคนให้เป็นผู้ดำเนินการแทนตนก็ได้"

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 107.

ในการพิจารณาคดีต่าง ๆ ในชั้นอนุญาโตตุลาการนั้น คู่กรณีอาจดำเนินการด้วยตนเองหรือมอบอำนาจให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือหลายคนเป็นผู้ดำเนินการแทนตนได้และมีสิทธิที่จะมีที่ปรึกษาและทนายความอยู่ด้วยตลอดเวลาที่มีทำการพิจารณาคดี

4. คำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการ

ลักษณะคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการมีดังนี้¹⁵

(1) คำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการต้องกระทำโดยเสียงข้างมาก ซึ่งในการทำคำชี้ขาดนี้ไม่ควรมีปัญหาเท่าไรนักเนื่องจากอนุญาโตตุลาการทุกคนที่ได้รับแต่งตั้งจะเข้าร่วมในการพิจารณาคดีและสืบพยานด้วยทุกครั้ง แม้ว่าจะไม่มีกฎหมายบัญญัติบังคับไว้โดยตรงก็ตาม ทั้งนี้ เนื่องจากเมื่อคู่กรณีแต่งตั้งให้บุคคลใดเป็นอนุญาโตตุลาการแล้ว ก็มักมีเจตนามุ่งหวังที่จะให้บุคคลนั้นเป็นผู้พิจารณาคดีและวินิจฉัยชี้ขาดคดีของตน ประเทศส่วนใหญ่จึงมักจะถือหลักอย่างเดียวกันว่าคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการให้กระทำโดยเสียงข้างมาก¹⁶ คงมีแต่เพียงกฎหมายของบางประเทศเท่านั้นที่บังคับว่าคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการนั้นต้องกระทำโดยความเห็นที่เป็นเอกฉันท์

(2) การทำคำชี้ขาดต้องอยู่ภายใต้ข้อจำกัดในเรื่องระยะเวลา โดยคู่กรณีอาจตกลงกันกำหนดระยะเวลาสำหรับการทำคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการเอาไว้ หรือกฎเกณฑ์ของสถาบันอนุญาโตตุลาการที่คู่กรณีใช้อาจมีข้อกำหนดเกี่ยวกับระยะเวลาในการทำคำชี้ขาดไว้ด้วย ทั้งนี้ เพื่อความรวดเร็วในการระงับข้อพิพาท ในกรณีนี้ตามพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2530 ได้บัญญัติเกี่ยวกับระยะเวลาในการทำคำชี้ขาดไว้โดยต้องทำให้เสร็จภายในเวลา 180 วันนับแต่วันตั้งอนุญาโตตุลาการคนสุดท้ายหรือผู้ชี้ขาดโดยชอบแล้วแต่คู่กรณีจะตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น ทั้งนี้ คู่กรณีอาจตกลงกันขยายกำหนดเวลาดังกล่าวได้ ถ้าตกลงกันไม่ได้ก็ให้คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรืออนุญาโตตุลาการยื่นคำร้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจและให้ศาลมีอำนาจสั่งขยายเวลาได้ตามที่เห็นสมควร

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 114.

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 114.

ในกรณีที่อนุญาตตุลาการทำคำชี้ขาดเมื่อพ้นกำหนดเวลาดังกล่าว คู่กรณีที่จะประสงค์จะโต้แย้งจะต้องทำการโต้แย้งเป็นหนังสือต่ออนุญาตตุลาการหรือผู้ชี้ขาดภายในกำหนดเวลา 15 วันนับแต่วันที่สิ้นสุดกำหนดเวลาสำหรับทำคำชี้ขาด และจะต้องโต้แย้งก่อนที่จะมีการส่งสำเนาคำชี้ขาดไปถึงคู่กรณีฝ่ายนั้นด้วย มิฉะนั้นแล้วคู่กรณีจะยกเหตุที่อนุญาตตุลาการหรือผู้ชี้ขาดไม่ได้ทำคำชี้ขาดให้เสร็จภายในกำหนดเวลามาเป็นเหตุคัดค้านการบังคับตามคำชี้ขาดนั้นไม่ได้

(3) อนุญาตตุลาการจะต้องกำหนดหรือชี้ขาดภายในขอบเขตของสัญญาอนุญาตตุลาการหรือคำขอของคู่กรณี เว้นแต่จะเป็นการกำหนดค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายในชั้นอนุญาตตุลาการหรือคำปวยการอนุญาตตุลาการหรือผู้ชี้ขาด หรือเป็นการชี้ขาดให้ปฏิบัติตามข้อตกลงหรือการประนีประนอมยอมความกันระหว่างคู่กรณี

(4) คำชี้ขาดของอนุญาตตุลาการต้องทำเป็นหนังสือ ลงลายมือชื่อของอนุญาตตุลาการหรือผู้ชี้ขาดแล้วแต่กรณี โดยระบุเหตุผลแห่งข้อวินิจฉัยทั้งปวงไว้โดยชัดแจ้งด้วย ส่วนรายการของคำชี้ขาดอนุญาตตุลาการนั้น ตามพระราชบัญญัติอนุญาตตุลาการ พ.ศ. 2530 ไม่ได้กำหนดไว้แต่อย่างใด แต่โดยทั่วไปมักจะประกอบด้วยรายการดังต่อไปนี้¹⁷

- ส่วนเริ่มต้นของคำชี้ขาดหรือส่วนที่อาจเรียกว่าเป็นอารัมภบท
- ส่วนที่เป็นเนื้อหาของคำตัดสิน
- ลายมือชื่อของอนุญาตตุลาการหรือผู้ชี้ขาด
- วัน เดือน ปี และสถานที่ในการทำคำชี้ขาด

ผลของการทำคำชี้ขาดของอนุญาตตุลาการมี 3 ประการคือ¹⁸

1. ผลต่ออำนาจและหน้าที่ของอนุญาตตุลาการ

โดยปกติอำนาจและหน้าที่ของอนุญาตตุลาการสิ้นสุดลงเมื่ออนุญาตตุลาการได้ทำคำชี้ขาดเสร็จและได้ส่งสำเนาคำชี้ขาดถึงคู่กรณีที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ซึ่งถ้าปรากฏภายหลังว่าคำชี้ขาดนั้นมีข้อผิดพลาดเล็กน้อยหรือข้อผิดพลาดเล็กน้อย เมื่ออนุญาตตุลา

¹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 117.

¹⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 125.

การเห็นสมควรหรือเมื่อคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ อนุญาตตุลาการก็ยังคงมีอำนาจที่จะแก้ไขข้อผิดพลาดข้อผิดพลาดเล็กน้อยนั้นได้ (มาตรา 22 วรรคสอง)

2. ผลต่อข้อพิพาทระหว่างคู่กรณี

คำชี้ขาดที่ทําขึ้นโดยชอบด้วยกฎหมายนั้นย่อมมีผลเป็นการยุติข้อพิพาทระหว่างคู่กรณี คู่กรณีจึงไม่อาจนำข้อพิพาทเดียวกันนั้นไปว่ากล่าวฟ้องร้องในศาลหรือเสนอต่ออนุญาตอื่นอีกได้ (มาตรา 22 วรรคหนึ่ง)

3. ผลต่อคู่กรณีพิพาท

คำชี้ขาดของอนุญาตตุลาการนั้นย่อมมีผลผูกพันคู่กรณีที่จะต้องปฏิบัติตามเมื่อได้มีการส่งสำเนาคำชี้ขาดนั้นถึงคู่กรณีที่เกี่ยวข้องทุกคนแล้ว (มาตรา 22 วรรคหนึ่ง)

อย่างไรก็ตาม แม้คำชี้ขาดของอนุญาตตุลาการจะถึงที่สุดและผูกพันคู่กรณีที่จะต้องปฏิบัติตาม แต่อนุญาตตุลาการนั้นไม่ใช่เจ้าหน้าที่ศาล ดังนั้น หากคู่กรณีฝ่ายใดไม่ยอมปฏิบัติตามคำชี้ขาด อนุญาตตุลาการก็ไม่อาจที่จะบังคับตามคำชี้ขาดของอนุญาตตุลาการได้ การบังคับตามคำชี้ขาดของอนุญาตตุลาการจึงจำเป็นต้องอาศัยอำนาจของศาล โดยคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งต้องยื่นคำขอต่อศาลที่มีเขตอำนาจภายในกำหนดเวลา 1 ปีนับแต่วันที่ได้ส่งสำเนาคำชี้ขาดถึงคู่กรณี (มาตรา 23 วรรคหนึ่ง)

เมื่อศาลได้รับคำร้องขอจากคู่กรณีเพื่อให้มีการพิพากษาตามคำชี้ขาด ศาลจะต้องรีบทำการไต่สวนและมีคำพิพากษาโดยด่วน แต่ก่อนที่จะทำการไต่สวนศาลต้องให้คู่กรณีฝ่ายที่จะถูกบังคับมีโอกาสคัดค้านก่อน ซึ่งหมายความว่าศาลจะต้องเข้ามาตรวจสอบหรือรื้อฟื้นทบทวนคำชี้ขาดของอนุญาตตุลาการนั้นก่อนจะมีคำสั่งบังคับตามคำชี้ขาดของอนุญาตตุลาการหรือปฏิเสธไม่รับคำชี้ขาดของอนุญาตตุลาการ กรณีที่มีเหตุดังต่อไปนี้ศาลอาจมีคำสั่งปฏิเสธไม่รับบังคับตามคำชี้ขาดของอนุญาตตุลาการได้¹⁰

1. คำชี้ขาดของอนุญาตตุลาการเป็นคำชี้ขาดที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายที่ใช้บังคับแก่ข้อพิพาท

¹⁰ พระราชบัญญัติอนุญาตตุลาการ พ.ศ. 2530 มาตรา 24

2. คำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการเกิดจากการกระทำหรือวิธีการที่มีชอบอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น อนุญาโตตุลาการกระทำที่ไม่สุจริตหรือมีอคติ หรือการดำเนินกระบวนการพิจารณาในชั้นอนุญาโตตุลาการเป็นไปโดยชอบ เช่น ไม่บอกกล่าวแก่คู่กรณีถึงการนัดพิจารณาคดีโดยชอบ เป็นต้น

3. เป็นคำชี้ขาดที่ไม่ได้อยู่ในขอบเขตแห่งสัญญาอนุญาโตตุลาการที่มีผลผูกพันตามกฎหมายหรือคำขอของคู่กรณี

เมื่อได้มีการยื่นคำร้องขอให้ศาลบังคับตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการ และศาลได้มีคำสั่งหรือคำพิพากษาแล้ว คู่กรณีไม่อาจอุทธรณ์คำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลได้ เว้นแต่กรณีดังต่อไปนี้²⁰

1. มีข้ออ้างแสดงว่าอนุญาโตตุลาการหรือผู้ชี้ขาดมิได้กระทำการโดยสุจริตหรือคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งใช้กลฉ้อฉล
2. คำสั่งหรือคำพิพากษานั้นฝ่าฝืนต่อบทกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน
3. คำสั่งหรือคำพิพากษานั้นไม่ตรงกับคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการ
4. ผู้พิพากษาซึ่งได้ส่วนคดีนั้นมีความเห็นแย้งหรือได้รับรองว่ามีเหตุอันควรอุทธรณ์ได้ หรือ
5. เป็นคำสั่งที่เกี่ยวข้องการใช้วิธีการชั่วคราวเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของคู่กรณีในระหว่างการพิจารณาของอนุญาโตตุลาการตามมาตรา 18

อนุญาโตตุลาการในการซื้อขายหลักทรัพย์

อนุญาโตตุลาการหลักทรัพย์นั้น หมายถึง กระบวนการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นจากหรือเกี่ยวเนื่องกับการซื้อขายหลักทรัพย์ ซึ่งโดยปกติจะมีปัญหาทางกฎหมายคาบเกี่ยวอยู่ด้วย แต่ในการตัดสินปัญหาข้อกฎหมายนั้นต้องมีการพิจารณาถึงปัญหาข้อเท็จจริงด้วย เพราะ

²⁰ พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2530 มาตรา 26

ปัญหาข้อกฎหมายนั้นอาศัยข้อเท็จจริงเป็นฐานในการพิจารณา กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุญาต
 โศตลาการหลักทรัพย์มีดังนี้

1. ตามพระราชบัญญัติตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย พ.ศ.2517 ซึ่งแก้ไข
เพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย พ.ศ.2527

ตามพระราชบัญญัติตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย พ.ศ.2517 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติม
 โดยพระราชบัญญัติตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย พ.ศ.2527 ข้อ 15(8) นั้น ได้
 กำหนดให้อำนาจคณะกรรมการตลาดหลักทรัพย์ออกข้อบังคับตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย
 เรื่อง การกำหนดระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับการซื้อหรือขายหลักทรัพย์จดทะเบียนหรือหลักทรัพย์
 รับอนุญาตในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย การอนุญาตให้สมาชิกซื้อหรือขายหลักทรัพย์
 จดทะเบียนนอกตลาดหลักทรัพย์ ตลอดจนการชำระราคาและส่งมอบหลักทรัพย์ที่ได้มีการซื้อ
 หรือขายในตลาดหลักทรัพย์ ซึ่งข้อบังคับดังกล่าวได้กำหนดเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาทในการ
 ซื้อขายหลักทรัพย์ในตลาดหลักทรัพย์ด้วยวิธีอนุญาโตตุลาการไว้ในข้อ 31 ทวิและข้อ 31 ตริ
 ดังนี้

ข้อ 31 ทวิ กำหนดว่า "ในกรณีที่มีข้อพิพาทเกี่ยวกับการชำระราคาและ
 ส่งมอบหลักทรัพย์ สมาชิกคู่พิพาทอาจมอบข้อพิพาทให้คณะอนุญาโตตุลาการที่ตลาดหลักทรัพย์
 แต่งตั้งตามข้อ 31 ตริ เป็นผู้ชี้ขาดได้โดยแจ้งเป็นหนังสือต่อตลาดหลักทรัพย์"

ข้อ 31 ตริ กำหนดว่า "คณะอนุญาโตตุลาการให้มีจำนวนห้าคนโดยให้ตลาดหลัก
 ทรัพย์แต่งตั้งจากบุคคลต่อไปนี้ กรรมการตลาดหลักทรัพย์ที่มาจากการแต่งตั้งของคณะรัฐมนตรี
 หนึ่งคนเป็นประธาน กรรมการตลาดหลักทรัพย์ที่มาจากการเลือกตั้งของสมาชิกหนึ่งคน ผู้ที่
 สมาชิกคู่พิพาทต่างเสนอชื่อฝ่ายละหนึ่งคนและผู้จัดการตลาดหลักทรัพย์อีกหนึ่งคน เป็นอนุญาโต
 ตลาการ

วิธีพิจารณาของอนุญาโตตุลาการให้เป็นไปตามที่คณะอนุญาโตตุลาการกำหนด
 การลงมติชี้ขาดของคณะอนุญาโตตุลาการให้ถือเสียงข้างมาก อนุญาโตตุลาการ
 คนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่ง ในการลงคะแนนถ้าคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานอนุญาโตตุลาการ
 ออกเสียงเพิ่มขึ้นได้อีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

คำชี้ขาดของคณะอนุญาโตตุลาการให้ถือ เป็นยุติ

สมาชิกผู้พิพากต้องปฏิบัติตามคำชี้ขาดของคณะอนุญาโตตุลาการภายในเจ็ดวันทำการนับแต่วันที่ตลาดหลักทรัพย์ได้แจ้งเป็นหนังสือให้ทราบคำชี้ขาดนั้น เว้นแต่คณะอนุญาโตตุลาการจะกำหนดเป็นอย่างอื่น"

การจัดตั้งคณะอนุญาโตตุลาการตามข้อบังคับดังกล่าวนี้ อาจแยกพิจารณาได้ดังนี้

(1) รูปแบบของอนุญาโตตุลาการ

ตามข้อบังคับดังกล่าวซึ่งกำหนดว่า "...ให้คณะอนุญาโตตุลาการที่ตลาดหลักทรัพย์แต่งตั้ง...เป็นผู้ชี้ขาด" นั้นย่อมทำให้เห็นเจตนารมณ์ได้ว่าข้อบังคับดังกล่าวประสงค์จะให้ตลาดหลักทรัพย์เป็นผู้รับผิดชอบในการแก้ไขหรือระงับข้อพิพาทระหว่างสมาชิก ดังนั้น รูปแบบอนุญาโตตุลาการที่จะใช้ในการแก้ไขข้อพิพาทที่เกิดขึ้นจึงควรจัดตั้งในรูปแบบของสถาบันเฉพาะโดยมีกฎเกณฑ์หรือข้อบังคับเกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการขึ้นมาใช้บังคับด้วย อย่างไรก็ตาม ในอดีตที่ผ่านมาตลาดหลักทรัพย์ก็ได้จัดตั้งสถาบันอนุญาโตตุลาการตามข้อบังคับดังกล่าวขึ้นมาแต่อย่างไร

(2) การแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการ

อนุญาโตตุลาการที่จะพิจารณาชี้ขาดข้อพิพาทในการซื้อขายหลักทรัพย์ระหว่างสมาชิกตามที่กำหนดไว้ในข้อบังคับดังกล่าว มีจำนวน 5 คน ประกอบด้วยบุคคลที่มีตำแหน่งประจำส่วนหนึ่ง และบุคคลที่มาจากการเลือกตั้งอีกส่วนหนึ่งดังนี้

ก. ประธานอนุญาโตตุลาการจำนวน 1 คน โดยมาจากกรรมการตลาดหลักทรัพย์ที่มาจากการแต่งตั้งของคณะรัฐมนตรี

ข. อนุญาโตตุลาการจำนวน 4 คน โดยมาจากกรรมการตลาดหลักทรัพย์ที่มาจากการเลือกตั้งของสมาชิกหนึ่งคน, จากกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิฝ่ายละหนึ่งคน และผู้จัดการตลาดหลักทรัพย์อีกหนึ่งคน

อนุญาโตตุลาการตามพระราชบัญญัติดังกล่าวส่วนใหญ่เป็นบุคคลที่มาจากคณะกรรมการบริหารของตลาดหลักทรัพย์ ทั้งนี้ อาจเป็นความเหมาะสมในแง่บุคคลที่จะเข้ามารับผิดชอบดูแลข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในระบบการซื้อขายหลักทรัพย์ในตลาดหลักทรัพย์ และในแง่ความรู้ ความสามารถของบุคคลดังกล่าว กล่าวคือ ตลาดหลักทรัพย์เป็นผู้วางกฎเกณฑ์การซื้อขายหลักทรัพย์ การชำระราคาและส่งมอบหลักทรัพย์ที่ซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์ เมื่อมีข้อพิพาทที่เกี่ยวกับการชำระราคาและส่งมอบหลักทรัพย์ที่ซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์เกิดขึ้น ตลาดหลักทรัพย์ก็ควรเข้าไปมีส่วนรับผิดชอบในการเข้ามาดูแลข้อพิพาทดังกล่าว และการ

ที่ตลาดหลักทรัพย์ได้เข้ามาพิจารณาซื้อขายที่เกี่ยวข้อกับระบบการชำระราคาและส่งมอบหลักทรัพย์ที่ซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์ยอมทำให้การซื้อขายที่ตลาดหลักทรัพย์ดังกล่าวมีความถูกต้องสอดคล้องกับหลักการที่ตลาดหลักทรัพย์ได้กำหนดขึ้นมา

นอกจากนั้นบุคคลที่เข้ามาพิจารณาซื้อขายที่ตลาดหลักทรัพย์ดังกล่าวก็ไม่ต้องเสียเวลาในการศึกษาระบบการชำระราคาและส่งมอบหลักทรัพย์ที่ซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์ก่อนอันเป็นผลให้การพิจารณาซื้อขายเป็นไปโดยสะดวกและรวดเร็วอันเกิดประโยชน์แก่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายโดยเท่าเทียมกัน

นอกจากนั้น สมาชิกผู้พิพากษาเองย่อมประสงค์จะให้บุคคลที่อยู่ในแวดวงธุรกิจหลักทรัพย์เป็นผู้พิจารณาซื้อขายที่ตลาดหลักทรัพย์มากกว่าบุคคลที่อยู่ในแวดวงอื่น (it did recognize that exchange arbitrations, by their nature, require that member panels will not be strangers to the parties) ประกอบกับสมาชิกผู้พิพากษาไม่น่าจะได้เสียเปรียบจากการที่คณะกรรมการบริหารตลาดหลักทรัพย์เข้ามาพิจารณาซื้อขายที่ตลาดหลักทรัพย์นั้น เนื่องจากสมาชิกผู้พิพากษาแต่ละฝ่ายต่างก็มีความรู้ความเชี่ยวชาญในธุรกิจด้านหลักทรัพย์เป็นอย่างดีย่อมสามารถรักษาหรือป้องกันผลประโยชน์ได้ด้วยตนเองอยู่แล้ว (exchange members were not under the disadvantages borne by securities buyers as a class because they are sophisticated enough to protect their own interests)

(3) กระบวนการซื้อขายที่ตลาดหลักทรัพย์

ตามข้อ 31 ตรี แห่งข้อบังคับดังกล่าวได้กำหนดให้คณะอนุญาโตตุลาการมีอำนาจกำหนดวิธีพิจารณาอนุญาโตตุลาการขึ้นมาใช้บังคับได้เอง ด้วยเหตุนี้ กระบวนการพิจารณาจึงขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของคณะอนุญาโตตุลาการ ซึ่งอนุญาโตตุลาการไม่จำเป็นต้องพิจารณาซื้อขายโดยอิงกับหลักกฎหมายไว้โดยเคร่งครัด แต่จะต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาตามหลักความยุติธรรมเป็นสำคัญ

ส่วนการซื้อขายที่ตลาดหลักทรัพย์ของคณะอนุญาโตตุลาการดังกล่าวให้เป็นไปตามเสียงข้างมาก โดยประธานอนุญาโตตุลาการก็มีอำนาจในการทำการพิจารณาและซื้อขายเช่นเดียวกับอนุญาโตตุลาการคนอื่นๆ นอกเหนือไปจากหน้าที่ในการจัดหรือดูแลให้การอนุญาโตตุลาการดำเนินไปตามที่คณะอนุญาโตตุลาการกำหนด

อย่างไรก็ตาม เมื่อสมาชิกมีข้อพิพาทระหว่างกันเกิดขึ้น สมาชิกก็มักจะไม่นำข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการตามข้อบังคับดังกล่าว ทั้งนี้ เนื่องจากการระงับ

ข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการตามข้อบังคับดังกล่าวมีข้อจำกัดดังต่อไปนี้

(1) คู่พิพาทที่จะยื่นขอให้ระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการตามข้อบังคับดังกล่าวจำกัดเฉพาะข้อพิพาทระหว่างสมาชิกกับสมาชิกเท่านั้น ไม่รวมถึงข้อพิพาทระหว่างสมาชิกกับลูกค้าด้วย

(2) อนุญาโตตุลาการมีอำนาจพิจารณาข้อพิพาทได้เฉพาะข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องกับการชำระราคาและส่งมอบหลักทรัพย์ที่ซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์เท่านั้น ซึ่งข้อพิพาทในลักษณะดังกล่าวเป็นข้อพิพาทที่เกิดจากสมาชิกฝ่ายหนึ่งไม่ชำระราคาหรือไม่ส่งมอบหลักทรัพย์ให้แก่สมาชิกที่มีสิทธิรับชำระราคาหรือรับมอบหลักทรัพย์ตามรายงานการชำระราคาและส่งมอบหลักทรัพย์สุทธิที่ตลาดหลักทรัพย์จัดทำขึ้น (Net Clearing)

นอกจากการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการจะมีข้อจำกัดดังกล่าวแล้ว สมาชิกใดที่ไม่ชำระราคาหรือไม่ส่งมอบหลักทรัพย์ให้แก่สมาชิกที่มีสิทธิรับชำระราคา หรือรับมอบหลักทรัพย์ตามรายงานการชำระราคาและส่งมอบหลักทรัพย์สุทธิที่ตลาดหลักทรัพย์จัดทำขึ้น (Net Clearing) อาจต้องรับผิดชอบที่ตลาดหลักทรัพย์กำหนด ดังนี้

(1) กรณีที่สมาชิกไม่ชำระราคาตามรายงาน Net Clearing ตลาดหลักทรัพย์ได้กำหนดให้สมาชิกที่ผิดนัดชำระราคาต้องชำระราคาหลักทรัพย์ในส่วนที่ผิดนัด พร้อมทั้งค่าเสียหายอันเกิดแต่การผิดนัดนั้นให้แก่ตลาดหลักทรัพย์ภายในวันที่ตลาดหลักทรัพย์กำหนด มิฉะนั้น ตลาดหลักทรัพย์จะเริ่มทำการขายหลักทรัพย์ที่ตลาดหลักทรัพย์ได้ระงับการส่งมอบหลักทรัพย์ไว้ในราคาตลาดตั้งแต่วันที่ทำการที่หนึ่งถัดจากวันที่ตลาดหลักทรัพย์กำหนดดังกล่าวจนกว่าจะขายหลักทรัพย์นั้นได้เพื่อชำระราคาหลักทรัพย์ให้แก่สมาชิกผู้มีสิทธิได้รับชำระราคาตามรายงาน Net Clearing แทนส่วนที่ผิดนัด

(2) กรณีที่สมาชิกไม่ส่งมอบหลักทรัพย์ตามรายงาน Net Clearing ตลาดหลักทรัพย์กำหนดให้สมาชิกที่ผิดนัดส่งมอบหลักทรัพย์ต้องส่งมอบหลักทรัพย์พร้อมค่าปรับและค่าเสียหายให้แก่ตลาดหลักทรัพย์ภายในวันที่ตลาดหลักทรัพย์กำหนดด้วย มิฉะนั้น ตลาดหลักทรัพย์จะเริ่มทำการซื้อหลักทรัพย์ประเภท และชนิดเดียวกันของบริษัทผู้ออกหลักทรัพย์เดียวกันในจำนวนเท่ากับส่วนที่ผิดนัดในราคาตลาดตั้งแต่วันที่ทำการที่หนึ่งถัดจากวันที่ตลาดหลักทรัพย์กำหนดดังกล่าวจนกว่าจะซื้อหลักทรัพย์นั้นได้เพื่อส่งมอบให้แก่สมาชิกผู้มีสิทธิรับมอบหลักทรัพย์ตามรายงาน Net Clearing แทนส่วนที่ผิดนัด

กรณีที่สมาชิกที่ผิดนัดชำระราคาและ/หรือส่งมอบหลักทรัพย์ไม่ปฏิบัติตามที่ตลาดหลักทรัพย์กำหนดไว้ดังกล่าว ตลาดหลักทรัพย์อาจสั่งห้ามมิให้สมาชิกทำการซื้อขาย

หลักทรัพย์ในตลาดหลักทรัพย์จนกว่าสมาชิกนั้นจะได้ชำระราคาและ/หรือส่งมอบหลักทรัพย์พร้อมกับค่าปรับและค่าเสียหายตามที่ตลาดหลักทรัพย์กำหนดแล้ว

ด้วยเหตุที่ตลาดหลักทรัพย์มีมาตรการรองรับการฝ่าฝืนการชำระราคาหรือส่งมอบหลักทรัพย์ของสมาชิกไว้แล้ว จึงมีผลให้สมาชิกมักจะยุติข้อพิพาทระหว่างกันได้ด้วยวิธีการเจรจา โดยไม่จำเป็นต้องใช้วิธีการอนุญาโตตุลาการตามข้อบังคับดังกล่าว

อย่างไรก็ตาม ข้อพิพาทที่เกิดจากการซื้อขายหลักทรัพย์ในตลาดหลักทรัพย์ก็มิได้จำกัดเฉพาะข้อพิพาทที่เกี่ยวกับการชำระราคาและส่งมอบหลักทรัพย์ระหว่างสมาชิกกับสมาชิกเท่านั้น ข้อพิพาทที่เกี่ยวกับการซื้อขายหลักทรัพย์นั้นอาจเป็นข้อพิพาทระหว่างสมาชิกกับลูกค้าของสมาชิกนั้นได้ เช่น สมาชิกซื้อขายหลักทรัพย์ในบัญชีซื้อขายหลักทรัพย์ของลูกค้า โดยไม่มีอำนาจ, สมาชิกบริหารบัญชีซื้อขายหลักทรัพย์ของลูกค้าไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ของลูกค้า หรือลูกค้าไม่ชำระเงินให้แก่สมาชิกตามสัญญา ก็ย่อมเงินเพื่อซื้อหลักทรัพย์ เป็นต้น โดยลักษณะของข้อพิพาทดังกล่าวซึ่งมิได้เกี่ยวข้องกับระบบงานของตลาดหลักทรัพย์เหมือนกับระบบการชำระราคาและส่งมอบหลักทรัพย์ที่ตลาดหลักทรัพย์จัดทำขึ้นจึงทำให้ตลาดหลักทรัพย์ไม่อาจกำหนดแนวทางการปฏิบัติหน้าที่และกำหนดบทลงโทษมาใช้กับสมาชิกได้ทุกกรณีทำให้คู่กรณีจึงมักไม่สามารถยุติข้อพิพาทในลักษณะดังกล่าวกันได้ง่ายเหมือนกับข้อพิพาทที่เกี่ยวกับการชำระราคาและส่งมอบหลักทรัพย์ สิ่งที่มีปรากฏเสมอคือคู่กรณีฝ่ายที่เสียเปรียบจากข้อพิพาทในลักษณะดังกล่าวมักจะทักดี หรือเลือกใช้วิธีดำเนินคดีทางศาล

2. ตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535

พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 รัฐได้ตราขึ้นมาเพื่อใช้บังคับแทนพระราชบัญญัติตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย พ.ศ. 2517 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย พ.ศ. 2527 ตามพระราชบัญญัติดังกล่าวได้กำหนดหลักเกณฑ์ว่าด้วยการระงับข้อพิพาทเกี่ยวกับการซื้อขายหลักทรัพย์โดยอนุญาโตตุลาการไว้ในหมวด 5 ตั้งแต่มาตรา 201 ถึง 203 ดังนี้

มาตรา 201 "ในกรณีที่สมาชิกของตลาดหลักทรัพย์มีข้อพิพาทที่เกิดขึ้นจากหรือเกี่ยวเนื่องกับการซื้อหรือขายหลักทรัพย์จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ระหว่างสมาชิกด้วยกันเองหรือระหว่างสมาชิกกับลูกค้าของสมาชิก คู่พิพาทอาจยื่นคำร้องต่อตลาดหลักทรัพย์ เพื่อ

ขอให้มีการชี้ขาดข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการ

อนุญาโตตุลาการตามวรรคหนึ่ง ประกอบด้วยบุคคลซึ่งคณะกรรมการตลาดหลักทรัพย์แต่งตั้งหนึ่งคนเป็นประธาน และบุคคลซึ่งคู่พิพาทแต่งตั้งอีกฝ่ายละหนึ่งคน"

มาตรา 202 "คำร้องตามมาตรา 201 ให้เป็นไปตามแบบที่ตลาดหลักทรัพย์กำหนด และอย่างน้อยต้องระบุเรื่องดังต่อไปนี้

- (1) ชื่อและที่อยู่ของคู่พิพาท
- (2) ประเด็นข้อพิพาท
- (3) เอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้อง

มาตรา 203 "ให้นำกฎหมายว่าด้วยอนุญาโตตุลาการมาใช้บังคับกับการพิจารณาและชี้ขาดข้อพิพาทตามมาตรา 201 โดยอนุโลม"

การระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการตามพระราชบัญญัติดังกล่าวมีหลักเกณฑ์ดังนี้

(1) ข้อพิพาทที่อนุญาโตตุลาการจะพิจารณาชี้ขาดนั้นอาจเป็นข้อพิพาทที่เกิดขึ้นระหว่างสมาชิกด้วยกันเอง หรือข้อพิพาทระหว่างลูกค้ากับสมาชิกหรือระหว่างสมาชิกกับลูกค้าก็ได้ บุคคลที่เป็นคู่กรณีที่จะยื่นข้อพิพาทต่ออนุญาโตตุลาการตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว จึงมีกว้างกว่าอำนาจของอนุญาโตตุลาการตามที่เคยกำหนดไว้ในข้อบังคับตลาดหลักทรัพย์ ซึ่งออกโดยอาศัยพระราชบัญญัติตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย พ.ศ. 2517ฯ นอกจากนี้ อำนาจในการพิจารณาข้อพิพาทของอนุญาโตตุลาการ ตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวก็ไม่จำกัดเฉพาะข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องกับการชำระราคาและส่งมอบหลักทรัพย์ตามรายงานที่ตลาดหลักทรัพย์จัดทำขึ้นเท่านั้น แต่จะเป็นข้อพิพาทใด ๆ ก็ได้ที่เกิดขึ้นจากหรือเกี่ยวข้องกับการซื้อขายหลักทรัพย์ในตลาดหลักทรัพย์

(2) คณะอนุญาโตตุลาการที่จะพิจารณาและชี้ขาดข้อพิพาทนั้น มีจำนวน 3 คนคือ บุคคลที่คณะกรรมการตลาดหลักทรัพย์แต่งตั้งเป็นประธาน 1 คนและบุคคลที่คู่กรณีแต่งตั้งขึ้นฝ่ายละ 1 คน

ประธานอนุญาโตตุลาการที่คณะกรรมการตลาดหลักทรัพย์แต่งตั้งขึ้นมานั้น นอกจากจะมีหน้าที่ในการจัดหรือดูแลให้การอนุญาโตตุลาการดำเนินไปตามที่

กฎหมายหรือคู่กรณีตกลงกันแล้ว ประธานอนุญาโตตุลาการยังมีหน้าที่ในการทำการพิจารณา และชี้ขาดเช่นเดียวกับอนุญาโตตุลาการที่มาจากการแต่งตั้งของคู่กรณีแต่ละฝ่ายด้วย

(3) การพิจารณาข้อพิพาทของอนุญาโตตุลาการนั้นต้องนำพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2530 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ตามพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2530 ได้กำหนดวิธีพิจารณาในชั้นอนุญาโตตุลาการไว้ในหมวด 3 มาตรา 17 ถึงมาตรา 19 โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

ก. อนุญาโตตุลาการต้องฟังคู่กรณีก่อนทำคำชี้ขาด (มาตรา 17) หมายความว่า ในการพิจารณาคดีนั้นอนุญาโตตุลาการต้องเปิดโอกาสให้คู่กรณีได้แสดงพยานหลักฐานต่างๆ เพื่อสนับสนุนข้อเรียกร้องหรือข้อคัดค้านต่าง ๆ ของแต่ละฝ่ายก่อนที่อนุญาโตตุลาการจะทำคำชี้ขาด การจัดทำให้มีการสืบพยานก่อนทำให้ต้องมีกระบวนการส่งคำบอกกล่าวการพิจารณาคดีให้คู่กรณีทุกฝ่ายทราบล่วงหน้าด้วย ทั้งนี้เพื่อให้คู่กรณีแต่ละฝ่ายมีเวลาในการเตรียมพยานหลักฐานเอกสารที่จะใช้ในการพิจารณาคดีในชั้นอนุญาโตตุลาการและถ้าปรากฏว่าคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่มาตามเวลาที่อนุญาโตตุลาการนัดพิจารณาโดยไม่แจ้งเหตุผลแล้วอนุญาโตตุลาการอาจเลื่อนการพิจารณาคดีนั้นออกไป หรืออาจพิจารณาคดีโดยขาดนัดเลขก็ได้ ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงความยุติธรรมเป็นสำคัญ

ข. อนุญาโตตุลาการไม่มีอำนาจที่จะออกหมายเรียกให้บุคคลใดมาให้การแก่อนุญาโตตุลาการหรือให้ส่งเอกสารหรือวัตถุใด ๆ ที่จะเป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีของอนุญาโตตุลาการได้ (มาตรา 18) ฉะนั้นหากอนุญาโตตุลาการพิจารณาเห็นว่าจำเป็นต้องดำเนินการดังกล่าว อนุญาโตตุลาการจึงต้องยื่นคำร้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจหรือให้ศาลดำเนินการสอบสวนพิจารณาเช่นว่านั้นให้แทน

ค. ในการดำเนินการสอบสวนพิจารณาในชั้นอนุญาโตตุลาการนั้น คู่กรณีอาจจะดำเนินการด้วยตนเอง หรือมอบอำนาจให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือหลายคน หรือตั้งทนายคนเดียวหรือหลายคนเป็นผู้ดำเนินการแทนตนก็ได้ (มาตรา 19)

การดำเนินการสอบสวนพิจารณาในชั้นอนุญาโตตุลาการตามพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2530 ดังกล่าว มีลักษณะค่อนข้างกว้าง ดังนั้น หากจะนำมาใช้กับการอนุญาโตตุลาการที่ตลาดหลักทรัพย์จัดตั้งขึ้นแล้ว ก็ควรนำมาใช้บังคับได้ เฉพาะกับบทบัญญัติพื้นฐานในการพิจารณาข้อพิพาทตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 17 ถึงมาตรา 19 เท่านั้น ส่วนรายละเอียดอื่น ๆ ย่อมเป็นไปตามที่อนุญาโตตุลาการจะเห็นสมควร

ควรโดยคำนึงถึงหลักแห่งความยุติธรรมเป็นเกณฑ์ การดำเนินกระบวนการพิจารณาในชั้น
 อนุญาโตตุลาการตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์ดังกล่าวจึงมีความแตกต่างจากการดำเนิน
 กระบวนการพิจารณาของอนุญาโตตุลาการตามข้อบังคับที่ออกโดยอาศัยพระราชบัญญัติตลาด
 หลักทรัพย์ พ.ศ. 2517 กล่าวคือ อนุญาโตตุลาการตามข้อบังคับดังกล่าวสามารถดำเนิน
 กระบวนการพิจารณาได้เองตามที่เห็นสมควร โดยไม่ต้องนำหลักเกณฑ์การพิจารณาตาม
 พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2530 มาใช้บังคับ แต่อนุญาโตตุลาการตามพระราช
 บัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 นั้นต้องนำหลักเกณฑ์การพิจารณาตามพระ
 ราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2530 มาใช้บังคับโดยอนุโลมด้วย

(4) การทำคำชี้ขาดข้อพิพาทของอนุญาโตตุลาการนั้นต้องนำพระราชบัญญัติ
 อนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2530 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ตามพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2530 ได้กำหนดการทำ
 คำชี้ขาดในชั้นอนุญาโตตุลาการไว้ในหมวด 4 มาตรา 20 ถึงมาตรา 26 โดยมีสาระสำคัญ
 ดังนี้

ก. คำชี้ขาดต้องทำเป็นหนังสือ ลงลายมือชื่ออนุญาโตตุลาการ
 และต้องระบุเหตุผลแห่งข้อวินิจฉัยทั้งปวงไว้โดยชัดแจ้งด้วยแต่จะกำหนดหรือชี้ขาดการใด
 เกินขอบเขตแห่งสัญญาอนุญาโตตุลาการหรือคำขอของคู่กรณีไม่ได้ เว้นแต่จะเป็นการกำหนด
 ค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายในชั้นอนุญาโตตุลาการหรือค่าปวงการอนุญาโตตุลาการ

ข. คำชี้ขาดจะต้องทำให้เสร็จภายใน 180 วันนับแต่วันแต่งตั้ง
 อนุญาโตตุลาการคนสุดท้าย เว้นแต่คู่กรณีได้ตกลงกำหนดเวลาเป็นอย่างอื่น

กำหนดเวลาในการทำคำชี้ขาดดังกล่าว คู่กรณีอาจตกลง
 กันชยายได้ ถ้าตกลงกันไม่ได้ คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรืออนุญาโตตุลาการอาจยื่นคำร้องต่อ
 ศาลที่มีเขตอำนาจขอให้ศาลสั่งชยายเวลาก็ได้

ค. กรณีที่อนุญาโตตุลาการทำคำชี้ขาดเมื่อพ้นกำหนดเวลาทำ
 คำชี้ขาดและคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งประสงค์จะโต้แย้งแล้ว คู่กรณีฝ่ายนั้นต้องทำการโต้แย้งเป็น
 หนังสือต่ออนุญาโตตุลาการภายในกำหนดเวลา 15 วันนับแต่วันที่ครบกำหนดเวลาทำคำชี้ขาด
 มิฉะนั้น จะยกเหตุที่อนุญาโตตุลาการไม่ได้ทำคำชี้ขาดให้เสร็จภายในกำหนดเวลามาเป็นเหตุ
 คัดค้านการบังคับตามคำชี้ขาดนั้นไม่ได้

ง. กรณีที่อนุญาโตตุลาการทำคำชี้ขาดเสร็จและได้ส่งสำเนา
 คำชี้ขาดถึงคู่กรณีทุกฝ่ายแล้ว ถ้าปรากฏภายหลังว่าคำชี้ขาดนั้นมีข้อผิดพลาดเล็กน้อยหรือข้อผิด

หลงเล็กน้อย เมื่ออนุญาโตตุลาการเห็นสมควรหรือเมื่อคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ อนุญาโตตุลาการมีอำนาจที่จะแก้ไขข้อผิดพลาดเล็กน้อยนั้นได้

จ. คำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการนั้นย่อมมีผลผูกพันคู่กรณีที่จะต้องปฏิบัติตามเมื่อได้มีการส่งสำเนาคำชี้ขาดนั้นถึงคู่กรณีที่เกี่ยวข้องทุกคนแล้ว โดยคู่กรณีไม่อาจนำข้อพิพาทเดียวกันนั้นไปว่ากล่าวฟ้องร้องในศาลหรือเสนอต่ออนุญาโตตุลาการอื่นอีกได้

ช. กรณีที่คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ยอมปฏิบัติตามคำชี้ขาด คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งอาจยื่นคำร้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจเพื่อขอให้ศาลมีคำพิพากษาตามคำชี้ขาดนั้นได้โดยต้องยื่นคำร้องขอภายในกำหนดเวลา 1 ปีนับแต่วันที่ได้ส่งสำเนาคำชี้ขาดถึงคู่กรณีนั้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย